

# ISPARTA

## Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

Ocak 2023



**TGA**  
TÜRKİYE TURİZM  
TANITIM VE GELİŞTİRME  
AJANSI



# Isparta

## Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

31 OCAK 2023

### Katkıda Bulunanlar:

Prof. Dr. Bilgehan Gülcan

Doç. Dr. Halil Burak Sakal

Doç. Dr. Mehmet Bahar



Sosyal ve Stratejik alışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi katkılarıyla hazırlanmıştır.

Kapadokya Üniversitesi

50420 Mustafapaşa Ürgüp Nevşehir

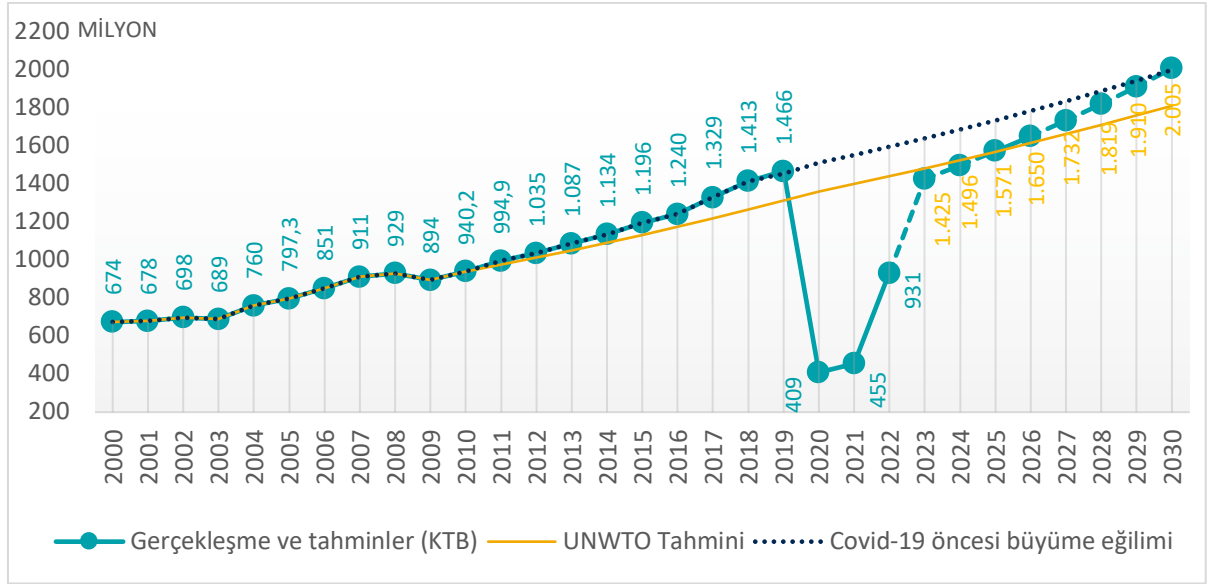
# İçerik

<b>GİRİŞ</b>	<b>1</b>
<b>TÜRKİYE TURİZMİ</b>	<b>1</b>
<b>1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇABALARINI ARTIRMA</b>	<b>2</b>
<b>2. REKABET GÜCÜNÜ ARTIRMA</b>	<b>3</b>
<b>3. TURİST GÜVENLİĞİNİ ARTIRMA</b>	<b>4</b>
<b>4. ULAŞILABİLİRLİK İMKÂN VE NİTELİĞİNİ ARTIRMA</b>	<b>4</b>
<b>5. NİTELİKLİ İŞGÜCÜ GELİŞTİRME VE İMKANLARI ARTIRMA</b>	<b>5</b>
<b>6. DİJİTALLEŞME VE AKILLI TURİZM UYGULAMALARININ ETKİLİ KULLANIMI</b>	<b>6</b>
<b>7. ZİYARETÇİ BAŞINA ELDE EDİLEN KONAKLAMA GELİRİNİ ARTIRMA</b>	<b>7</b>
<b>8. GÜNÜBİRLİKÇİLERDEN ELDE EDİLEN FAYDAYI ARTIRMA</b>	<b>8</b>
<b>9. GASTRONOMİ TURİZMİNDE ULUSLARARASI KENT MARKASI YARATMA</b>	<b>8</b>
<b>10. KÜLTÜR TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>9</b>
<b>11. İNANÇ TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>10</b>
<b>12. KIŞ TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>11</b>
<b>13. YAYLA / EKOTURİZMİ GELİŞTİRME</b>	<b>12</b>
<b>14. BİSİKLET, DAĞ BİSİKLETİ VE E-BİSİKLET TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>13</b>
<b>15. ÇEVRE ODAKLI TURİZM VE KORUNAN ALANLARLA İLGİLİ POLİTİKALAR</b>	<b>14</b>
<b>16. ETKİNLİK TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>15</b>
<b>17. KONGRE VE FUAR TURİZMİNİ GELİŞTİRME</b>	<b>16</b>
<b>18. HERKES İÇİN TURİZM UYGULAMALARINI GELİŞTİRME</b>	<b>16</b>
<b>19. TANITIM VE GELİŞTİRMEDE ETKİLİ TURİZM YÖNETİMİ OLUŞTURMA</b>	<b>17</b>
<b>20. ISPARTA DESTİNASYON MARKASI GELİŞTİRME</b>	<b>17</b>

## GİRİŞ

Turizm endüstrisi gelir, istihdam ve kalkınma açısından lokomotif görevi üstlenen sektörlerdendir. Dünya turizmi, 2020-2021 yıllarında yaşanan küresel salgın dönemi istisna olmak üzere, sürekli ve dünya gayri safi yurt içi hasılasından daha hızlı bir büyüme kaydetmektedir (Şekil 1). Uzun yıllar ortalamaları dikkate alındığında turizm küresel çapta her 10 kişiden birisine iş imkânı yaratmakta, dünya ülkelerinin gayri safi yurt içi hasıllarının ortalama yaklaşık yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Turizm sağladığı gelirin çarpan etkisi ile doğrudan ve dolaylı yollarla ve tedarik zincirleri kanalıyla hizmet, imalat ve tarım sanayiinde de istihdam yaratma özelliği ile toplumların refah ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Şekil 1. Küresel turist sayıları



Kaynak: UNWTO *World Tourism Barometer*, Ocak 2023.

Turizm, ekonomiye olan katkısı dışında, ülkelerin sahip oldukları doğal, kültürel, tarihi kaynaklarının değerlendirilmesi ve bu kaynakların sürdürülebilirliğine ve gelişimine destek vermesi, yaşam kalitesinin artması ve toplumların birbirlerini daha yakından tanınması sayesinde ulusal ve uluslararası barışa destek olması gibi birçok etkiye sahiptir. Turizmin sayılan tüm bu etkileri, turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin önemini artırmaktadır.

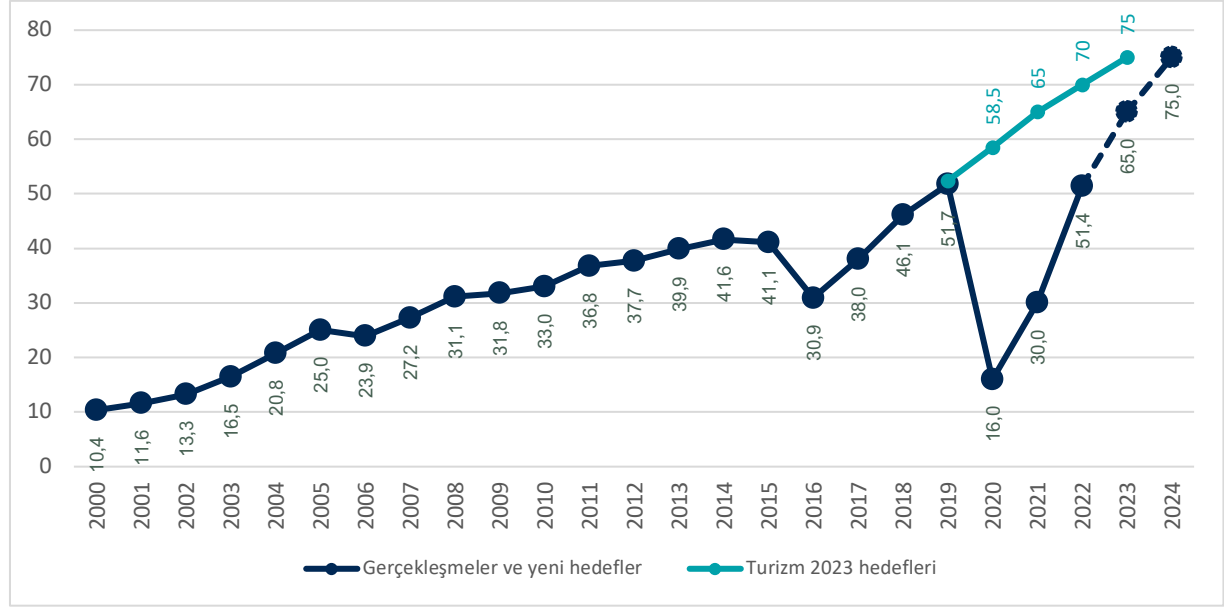
### Türkiye turizmi

Türkiye küresel gezginlerin yoğun talep gösterdiği destinasyonlarından olan Akdeniz havzasının önemli bir turizm ülkesidir. Uzun yıllar ortalamalarına bakıldığında turizm sektörünün Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılasına doğrudan ve dolaylı katkısı yaklaşık yüzde 11 seviyesindedir. Uluslararası ziyaretçi sayısında tarihi rekor seviyeye ulaşılan 2019 yılında Türkiye, 51,2 milyon turisti ağırlamıştır. Bu performans ile 2019 yılında Türkiye dünyada en fazla turist ağırlayan altıncı destinasyon konumuna gelmiştir. Turizmin rekor kırdığı 2019 yılında turizmden yaklaşık 34 milyar ABD doları gelir elde eden Türkiye, bu gelir seviyesi ile ise dünyada 13. sırada yer almıştır (Şekil 2).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de turizm Covid-19 salgınından olumsuz etkilenmiş, 2020 yılında yaşanan kapanmanın da etkisiyle ağırlanan turist sayısı 16 milyonda kalmıştır. Salgın sonrası toparlanma

döneminde “Güvenli Turizm” ve “Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı” gibi yaratıcı politikalarla fark yaratan Türk turizmi, 2021 ve 2022 yıllarında hızlı bir toparlanma dönemine girmiş, 2022 yılı sonu itibariyle 2019 yılındaki rekor düzeydeki sayısına ulaşmış, turizm gelirlerinde ise 2019 yılını da geride bırakarak 46 milyar ABD doları ile tüm zamanların rekorunu kırmıştır.

Şekil 2. Türkiye'nin yıllık ziyaretçi sayıları, tahmin ve hedefleri (milyon kişi)



Kaynak: KTB ve Kapadokya Üniversitesi. 2023 ve 2024 yılları hedefleri göstermektedir.

## 1. Sürdürülebilirlik Çabalarını Artırma

*Isparta Turizm Tanıtma ve Geliştirme Yol Haritası*, içeriğinde yer alan tüm başlıklarla ilgili politika kararlarında sürdürülebilirlik ilkeleri ile uyumlu biçimde hazırlanmıştır. Diğer bir ifadeyle Isparta, ildeki turizmin gelişimini sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geliştirme konusunda kararlı bir irade ortaya koyacaktır.

Turizmde sürdürülebilirlik, mevcut ve potansiyel kaynakları tüketmeden var olan teknolojik gelişmeler ve uygulamalar yardımıyla, içinde bulunduğu doğa ile uyumlu insan ihtiyaç ve isteklerinin karşılanmasıdır. Böylece turizmde sürdürülebilirlik anlayışı, destinasyondaki çevresel, sosyal ve ekonomik cepheleri azami ölçüde dikkate almaktadır. Buna uyumlu olarak *Isparta Turizm Tanıtma ve Geliştirme Yol Haritası*, Isparta turizminin gelişiminde;

1. Turizmin yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamı üzerindeki faydasını artırmayı ve negatif etkilerini azaltmayı,
2. Turizmin kültürel miras üzerindeki faydasını artırmayı ve negatif etkilerini azaltmayı,
3. Turizmin doğal çevre üzerindeki faydasını artırmayı ve negatif etkilerini azaltmayı,
4. Etkili sürdürülebilir turizm yönetimi geliştirmeyi hedeflemektedir.

Hâlihazırda ildeki turizmin başlıca arz kaynakları olarak göl, hava ve karadaki varlıkları, destinasyondaki sürdürülebilir turizmin gelişmesi için yüksek potansiyel sunmakta ve bu kaynakların önemli ölçüde korunmuş durumda olması ise ayrıca rekabetçi üstünlük sergilemektedir. Destinasyonun bu varlık zenginliğine ek olarak ilin turizmle entegre edilmeye uygun yayla/eko turizm, inanç turizmi, gastronomi gibi başlıklar da uzun dönemli ve sürdürülebilir turizm gelişimi için önemli güç ve fırsat

faktörü durumundadır. Destinasyonda farklı turizm etkinliklerinin sürdürülebilir biçimde yürütülmesi için, bu güç faktörlerinin etkili kullanımı ve var olan fırsatların da güç unsuruna dönüşebilmesi gerekmektedir. Bunun için sürdürülebilir turizm anlayışının geniş tabana yayılmış, yüksek bir bilinç düzeyi ile geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle Isparta'daki tüm turizm paydaşlarının sürdürülebilir turizm gelişimine katkıda bulunması ve küresel turizmin etik kuralları ile ilgili farkındalıklarının artırılması ilin hedefleri arasındadır.

Isparta destinasyonunun sürdürülebilir turizmdeki diğer bir hedefi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TGA ve GSTC (*Global Sustainable Tourism Council*) iş birliği içinde hâlihazırda yürütülen ulusal sürdürülebilir turizm standartları geliştirme çalışmaları çerçevesinde, Akdeniz Bölgesi için örnek destinasyon olmaktır. Bu kapsamda GSTC ile uluslararası düzeyde iş birliğini yürüten TGA'nın sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin ve bu yöndeki tanıtım çabalarının Isparta'nın tüm turizm paydaşları tarafından (otel, seyahat acentesi, tur operatörleri ve destinasyon yönetimi) desteklenmesi, TGA ile koordineli şekilde, konaklama tesisleri başta olmak üzere ilin turizm sektörünün ulusal programın gerekliliklerine uyum sağlanması için destinasyondaki paydaşların yönlendirilmesi ve eğitimlerine katkıda bulunulması önem arz etmektedir.

Destinasyonda tüketilen turizm ürünlerinin öncelikle bölge üretimi kaynaklı olması, sosyoekonomik sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Kırsalda yaşayan halkın gastronomi turizmi, yayla turizmi, ekoturizm ve inanç turizmi faaliyetleri ile entegrasyonunun sağlanması, ilin gastronomi ürünleri olan Uluborlu Banağı, Senirkent Banağı, Isparta Kabune Pilavı, Uluborlu Kirazı ve Yalvaç Hamursuzu gibi ürünlere ve açık pazarlar gibi rekreatif çekiciliklere odaklanması gerekmektedir. Bu odaklanma ile alınan sonuçların hem söz konusu ürün ve hizmetlerin hem de destinasyonun ulusal ve uluslararası markalaşmasını destekleyeceği akılda tutulmalıdır.

İlin yayla turizmi, ekoturizm, gastronomi turizmi faaliyetlerinin, inanç turizmine ve kış turizmine uygun etkinliklerinin ve girişimlerinin, geleneksel el sanatları ve ören yerleri gibi ildeki somut ve somut olmayan kültür unsurlarının korunması ve turizm amaçlı geliştirilmesi için mikro ve makro projeler ortaya konmasına hız verilmelidir. Bu kapsamda destinasyondaki eğitim kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında sinerji yaratılmalıdır. Çevresel sürdürülebilirlik çabaları kapsamında öncelikle ildeki Hoyran, Eğirdir ve Kovada gölleri gibi hassas ekosistem alanları ve Pisidia Antiokheia Antik Kenti gibi tahribata açık alanlar, ivedilikle tespit edilmeli ve bu alanların koruma çabaları artırılmalıdır.

Destinasyondaki kimisi proje kapsamındaki geliştirme etkinliklerinin ve kimisi ise hâlihazırda sürdürülebilir anlayışla yürütülen turizm faaliyetlerinin kayıt altına alınması özel bir anlam taşımaktadır. Pisidia Antiokheia Antik Kenti, Aziz Paul Kilisesi gibi kültürel miras unsurlarını anlatan kısa filmler, belgeseller, sunumlar gibi materyaller dijital ortamlarda yer almalıdır. Böylece destinasyon için diğer bir hedef, Isparta ilinin sürdürülebilir turizm ile ilgili dijital varlığını geliştirmesi ve karma gerçeklik gibi teknolojilerle desteklenen dijital platformlarda söz konusu varlıkların daha etkili tanıtımıdır.

*Isparta Turizm Tanıtma ve Geliştirme Yol Haritası* rehberliğinde destinasyonda gerçekleştirilecek turizm etkinliklerinde kültürel varlıkların zarar görmesi ve doğal alanların kirlenmesi sonucu ziyaretçi ve yerel halkın turizmden elde edeceği memnuniyeti azaltabilme ihtimalinin düşünülmesi gerekmektedir. Son olarak, Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşma kararlarına uygun olarak destinasyonda yenilenebilir enerji üretimine geçilmelidir.

## 2. Rekabet Gücünü Artırma

Isparta'nın bir marka olarak bilinirliğini artırmak için oluşturulacak akılcı tanıtım stratejileri ile gerek dijital platformlarda gerekse yurt içi ve yurt dışında düzenlenen fuar, tanıtım günleri gibi faaliyetlerde ilin bilinirliği artırılmalıdır. Ayrıca Isparta'nın sahip olduğu tarihî alanları, gastronomi çeşitliliği, tarım

ve hayvancılığa bağı olarak yayla/ekoturizm alanları, birçok film ve belgesel yapımcısı için doğal platform konumundadır.

Isparta'nın kış turizmi potansiyeli yüksek olmasına rağmen, benzer destinasyonlara göre kış turizmi daha az gelişmiş durumdadır. Kış turizmi bağlamında Isparta'nın ülke içindeki diğer kış/kayak destinasyonları ile rekabet edebilmesi için mevcut kış turizmi alt yapı ve üst yapısının ivedilikle iyileştirilmesi gerekmektedir. Özellikle gastronomi turizminin, ildeki inanç turizmi, kış turizmi ve kırsal turizm ile entegre edilmesi gerekli görülmektedir.

Bölgedeki tarihi yapıların kaybolmaması için restorasyon çalışmalarının ivedilikle yapılarak koruma çabalarının artırılması gerekmektedir. Mağara turizmi için turizme açılması uygun olan mağaraların alt yapısının sağlanması ve tanıtımlarının yapılması gerekmektedir. Restorasyon ve alt yapı çalışmaları ile turizme kazandırılan çekiciliklerin ulusal ve uluslararası tanıtımlarının yapılmasının yanı sıra, ildeki gül, lavanta, karanfil, elma, kiraz vb. yöresel ürünlerin festival destekleri ile öne çıkarılmasının ilin rakiplerine göre fark yaratabileceği unsurlar olduğu öngörülmektedir.

### 3. Turist Güvenliğini Artırma

Güvenliğin olmadığı destinasyonlarda turizm faaliyetinden söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple bölgeye gelen turistlerin kaldıkları süre boyunca kendilerini emniyette hissetmeleri önem arz etmektedir. Geçmiş deneyimler göstermektedir ki destinasyonda oluşacak herhangi bir güvenlik zafiyeti ya da turistlerin bölgeyi ziyaretleri süresince yaşanan olumsuz olaylar, hedef ve potansiyel pazarlarda büyük karşılık bulmakta ve bölgeye olan turist akımını negatif bir şekilde etkilemektedir. Bu tür riskleri ortadan kaldırmak için destinasyonun farklı başlıklarda güvenli hâle getirilmesi sağlanmalıdır.

Terör, turizmi en çok etkileyen olaylardan biridir. Bölgede terör olayları ile ilgili bir güvenlik sorunu bulunmamaktadır. Ancak yine de bölgedeki turistik alanlara giriş-çıkışlarda, ziyaretçi şikâyetine konu olmayacak biçimde kontrollerin sıklıkla yapılması gerekmektedir. Bisiklet, e-bisiklet ve yürüyüş rotalarında izleme (drone vb.) ve emniyet birimlerinin kurulması ve güvenlik olaylarına hızlıca müdahale etmesi sağlanmalıdır. Uzun mesafeli yürüyüş ve bisiklet rotalarında revirlerin olması gerekmektedir. Yerel halka turist güvenliği ile ilgili eğitimler verilmelidir. Bölgede bulunacak turistlerin güvenliğinin sağlanabilmesi için var olan teknolojik imkânlar kullanılarak bölgedeki olası tüm hareketler izlenmeli ve oluşabilecek güvenlik zafiyetlerinin oluşmadan önlenmesi sağlanmalıdır.

Ayrıca turistlerin destinasyonu ziyareti boyunca yapmış olduğu alışveriş ve harcamalarda ödediğinin karşılığını alması önemlidir. Bu konuda oluşabilecek değerinden çok yüksek fiyata satış ve dolandırıcılık gibi olayların önüne geçebilmek için yerel otoriteler tarafından her türlü işletme çok sıkı bir denetime tabi olmalıdır. Bu konuda yerel halk ve bölgedeki turistik işletmelere eğitimlerin verilerek bu eğitimlerin sertifikalandırılması sağlanmalıdır. Ayrıca bölgedeki hastane ve sağlık alt yapısının gözden geçirilerek eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Özellikle kış turizmine uygun yerlerde yapılacak yatırımlarda sağlık, acil müdahale ve kurtarma planlarının özenle yapılması gerekmektedir.

### 4. Ulaşılabilirlik İmkân ve Niteliğini Artırma

Erişilebilirlik bir turizm destinasyonu için çok önemli bir unsurdur ve bölgeye var olan kolay ulaşım imkânları turizm hareketliliği için önemli bir faktördür. Isparta, engebeli bir yapıya sahip olmasına rağmen kara yolu ulaşımının kısmen yeterli olduğu söylenebilir. Ekoturizm alanlarında çevreye zarar vermeden uygun olan yerlerde, asfalt olmayan yolların asfaltlanarak modernizasyonu sağlanmalıdır. Bölgede turistlerin ulaşımı için çekiciliklerin olduğu bölgelere konforlu ulaşımın sağlanması amacıyla gereken alt yapı yatırımlarının sağlanması gerekmektedir. Isparta'ya hâlihazırda İzmir, Aydın, Isparta, Burdur ile tren ulaşımı vardır. Bu hattın modernizasyonu yapılarak hızlı tren hattına çevrilmesi ile özellikle günübirlik ziyaretlerin artması sağlanabilir.

Şehir merkezine uzaklığı 30 kilometre olan ve 1997 yılında hizmete giren Isparta Süleyman Demirel Havalimanı, ile hizmet veren havalimanıdır. Isparta'nın turizm potansiyelinin kullanılması için önemli bir alt yapı olan havalimanı, bölgeyi ziyaret edecek özellikle yabancı turistlerin yoğunlukla hava yollarını tercih edecek olmaları nedeniyle önemlidir. Ancak havalimanından sadece İstanbul uçuşu yapılmaktadır. Dolayısıyla Isparta Süleyman Demirel Havalimanı'na uçuşların sayı ve güzergâh olarak artırılması, il turizmi için önem arz etmektedir. Havalimanının uluslararası uçuşlara da açık olması, acenteler ile iş birliği yapılarak Isparta'dan başlayan temalı turların satılmasına imkân vermesi açısından bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca Isparta Süleyman Demirel Havalimanı, Antalya bölgesine gelmek isteyen İranlı turistlerin İran devleti tarafından direkt uçuş izni verilmemesinden dolayı Antalya'ya erişmek için kullandıkları bir havalimanı konumundadır. Bu sebeple hatırı sayılır derecede İranlı turist, Isparta Süleyman Demirel Havalimanı'na gelmekte ve buradan otobüsler ile Antalya'ya taşınmaktadır. Daha sonra tatillerinin bitimi sonrasında da yine aynı şekilde otobüsler ile Antalya'dan getirilerek buradan uçmaları sağlanmaktadır. Böylesi önemli turistik potansiyeli olan Isparta ve/veya Burdur illeri bundan herhangi bir fayda sağlayamamaktadır. Bu amaçla gelen turistlerin bölgede konaklamalarını teşvik edici ürün ve programlar geliştirilmelidir. Bu sayede bölgenin turistik ve hediyelik değeri olan halı, kilim, lavanta ve gül kokulu ürünlerin satışının yapılması sağlanmalıdır. Benzer turistik özelliklere ve benzer mesafedeki havalimanına sahip olan iki komşu il olan Burdur ve Isparta, bölge turizmi ile ilgili tüm konularda birlikte iş birliği yaparak ortak projelere imza atmalı ve bu iş birliği sonucunda bölge turizminin gelişimine katkı sağlamalıdır.

## 5. Nitelikli İşgücü Geliştirme ve İmkanları Artırma

Hizmet sektörünün bir alt kolu olan turizm sektörü, taşıdığı özellikler itibarıyla emek-yoğun bir sektör niteliğindedir. Bu sebeple yetişmiş iş gücü ve sektörde çalışanların nitelikleri bölgede verilen hizmetin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple bölgede geliştirilmesi planlanan her türlü turizm faaliyeti, nitelikli iş gücünün kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Isparta'da lise düzeyinde Eğirdir Nafiz Yürekli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde turizm eğitimi verilmektedir ve lise aynı zamanda uygulama otiline de sahiptir. Lisede yiyecek-içecek, konaklama-seyahat ve muhasebe-finance alanlarında eğitim verilmektedir. Yalvaç Antik Kent Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde de yiyecek-içecek ve konaklama-seyahat alanlarında eğitim verilmektedir. Bu liselerin bünyesinde ön büro, kat hizmetleri ve rekreasyon/animasyon alanları için programlar açılarak Isparta'daki ön büro, kat hizmetleri ve rekreasyon/animasyon ara eleman açığının giderilmesi düşünülmelidir. Bu önerilerle birlikte, Isparta'da ortaöğretim düzeyinde nitelikli turizm elemanı yetiştirmenin yeterli olduğu görülmektedir.

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Turizm Fakültesinde turizm işletmeciliği ve turist rehberliği lisans; lisansüstü düzeyinde ise turizm işletmeciliği eğitimleri verilmektedir. Ayrıca Süleyman Demirel Üniversitesinde lisans ve lisansüstü düzeylerinde turizm işletmeciliği eğitimi verilmektedir. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversite bünyesinde Rekreasyon Yönetim ile Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümlerinin açılışına hız verilerek bölgedeki rekreasyon/animasyon ve gastronomi alanındaki eğitimli personel açığı giderilmelidir. Bölgede rehberli turların yapılabilmesi için turist rehberlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Üniversite bünyesinde bulunan Turist Rehberliği Bölümünde rehberlikte uzmanlaşma için lisansüstü programlar açılarak bölgenin spor turizmi, ekoturizmi ve gastronomisi hakkında detaylı bilgiye sahip turist rehberi açığının giderilmesi önerilmektedir.

Isparta'da turizmin mevsimselliği önem arz etmektedir. Turizmi 12 aya yayarak nitelikli turizm personelinin ilde kalması, nitelikli iş gücünün ilde 12 ay sektörde çalışabilmesine uygun şartların sağlanması, il turizmi için stratejik bir amaç başlığı olarak benimsenmelidir. Örneğin yaz aylarında inanç turizmi alanında istihdam edilenlerin yaz aylarında; kültür turizmi alanında istihdam edilenlerin ise kış aylarında kış turizmi alanında çalışması sağlanmalıdır. Isparta'da istihdam edilen turizm personelinin hem yabancı dil sorunun çözüme kavuşturulması hem de diğer başlıklardaki nitelik ihtiyacının giderilmesi için düşük sezonda İl Turizm Tanıtım ve Geliştirme Kurulu'nun koordinasyonunda

oluşturulacak yaygın eğitim programlarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada, turizm sektöründe çalışanların çalıştıkları bölgeyi tercih etme nedenleri arasında ödenecek ücretin yanında, kendisine tanınan lojman, konaklama ve yeme-içme diğer imkânların da oldukça etkili olduğu akılda tutulmalıdır.

## 6. Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarının Etkili Kullanımı

Dijital tanıtım ürün ve hizmetlerin tanıtımı, bilgisayarlar, akıllı cep telefonları, diğer dijital ortam ve platformlar gibi internet ve çevrim içi tabanlı dijital teknolojiler kullanılarak yapılmaktadır. 2020 yılı başından itibaren bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını, dijitalleşmenin yaygınlığını artırmış, iş hayatından eğitime, kültürel etkinliklerden devletler arası toplantılara kadar birçok etkinlik dijitalleşme kapsamında gerçekleştirilmeye başlanmış ve kendi standartlarını oluşturmuştur.

Dijitalleşmenin yüksek bir hızla uyarlandığı alanlardan birisi müzeler ve tarihî alanlardır. Tarihî alanlar içerisinde dijitalleşme, sadece tanıtım ve bilgilendirme açısından kullanılan web sitelerinin ötesinde, fiziksel alanın planlanması, kültürel mirasın teknoloji yoluyla aktarılması, sanal, artırılmış ve karma gerçeklik araçları ve uygulamaları ile ziyaret deneyiminin artırılmasına kadar birçok hususu kapsamaktadır. Bu kapsamda Pisidia Antiocheia Antik Kenti'nin dijitalleşmesi sağlanarak "voice of museum" uygulamaları kullanılmalıdır. Benzer şekilde Aziz Paul Kilisesi, Yalvaç Müzesi ve Tarihî Isparta Evleri'nin dijitalleşmesi sağlanmalıdır. İl ile özdeşleşen bu turizm varlıkları, 360 derece videoları hazırlanarak Isparta turizmüne özel olarak tasarlanacak bir web sitesinde tanıtılmalıdır. Hazırlanacak videolarda varlıkların özellikleri İngilizce anlatılarak (Türkçe alt yazılı) bu içerikler Isparta resmî Youtube platformuna da yüklenmelidir.

Günümüzde ekoturizm alanları da dijital ortamda deneyimlenebilmektedir. Bu kapsamda Kovada Gölü, Hoyran Gölü, Eğirdir Gölü ve Davraz Kayak Merkezi sanal ortama aktarılmalıdır. Bunların T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TGA tarafından yapılan tanıtım programlarına dâhil edilerek ulusal ve uluslararası platformlarda kullanılması sağlanmalıdır.

Vikipedi GLAM projesi kapsamında VikiAzizPaul ile Aziz Paul'un dinî yolculuğu ve bölgedeki eserlerin Vikipedi'ye aktarılması tanıtım için önemlidir. İnternet kullanıcıları tarafından bilgi edinmek amacıyla 310'dan fazla dilde aktif olarak kullanılan, ana kaynakların başında gelen Vikipedi, bilgi edinmenin yanı sıra kullanıcıların seyahat, tatil gibi kararlarını etkileyen ve yön veren bir güce de sahiptir. Dolayısıyla Isparta'daki turizm varlıklarının Vikipedi'ye aktarılması, destinasyonun dijital tanıtımını olumlu etkileyecektir.

Destinasyondaki etkinliklerin hedef pazar ve mevsim özelliklerini gözeterek belli bir takvime bağlı olarak planlanması, etkili biçimde duyurulması ve etkinliklere erişim imkânlarının artırılması için dijital platformları kullanmak gerekmektedir. Isparta'da resmî kurumların kendi sosyal medya hesaplarına ek olarak TGA bünyesinde oluşturulup 2023 yılı itibarıyla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne devredilen "GezsenIsparta" ve "GoIsparta" hesaplarından aktif bir şekilde Türkçe ve İngilizce paylaşımlar yapılmaktadır. Bu paylaşımlarda ilgi çekici fotoğraflar kullanılmakta ve konu ile ilgili merak uyandıran metinler oluşturulmaktadır. Bu resmî hesaplar üzerinden en az iki dilde güncel paylaşımlar yapılmaya devam edilmeli ve paylaşımlara yapılan yorumlar takip edilmelidir. Isparta iline özgü hashtag açılarak ve bu hashtag fotoğraf yarışması gibi bir etkinlikle tanıtılarak kullanımı sağlanmalıdır. Böylelikle sosyal medyada çarpan etki ile tanıtımın daha çok kişiye ulaşması sağlanmış olacaktır. Ayrıca Isparta'daki tüm kamu kurumları başta olmak üzere dernek, vakıf, işletmelerin web sayfalarına "GezsenIsparta" ve "GoIsparta" erişim linklerinin konulması için gerekli yazışmaların ve çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Isparta'daki bütün turizm varlıklarını kapsayan kültür ve sanat etkinliklerinin dijital platformlara taşınarak erişim, bilgilendirme, rezervasyon ve satın almaya imkân veren ve Isparta'ya özgü bir isim verilecek olan bir mobil uygulama geliştirilmesi gerekmektedir. Geliştirilecek bu mobil uygulamada

kullanıcıların yürüyüş ve bisiklet rotaları da oluşturması sağlanmalıdır. Isparta'nın bir marka olarak bilinirliğini artırmak amacıyla dijital pazarlama faaliyetleri tek merkezden yönetilmeli, alternatif dil seçenekleri ile kentteki sportif, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler akıllı tanıtımlar yoluyla sunulmalıdır. İçerik yönünden zenginleştirilmiş, yıllık etkinlik takvimine ulaşılabilen dijital platformlar oluşturulmalıdır. Kentin benzersizliği dijital platformlar aracılığıyla dünyaya duyurulmalıdır.

Akıllı turizm destinasyonunu, yenilikçi, turistik alanların sürdürülebilir kalkınmasını sağlayan, son teknoloji ürün alt yapısı üzerine inşa edilmiş, herkes tarafından erişilebilen ve hem vatandaşların yaşam kalitesini hem de turistlerin deneyim kalitesini artıran destinasyon olarak tanımlamaktadır. Karma gerçeklik (MR), sanal nesnelerin fiziksel alandaki bir başka deyişle gerçek hayattaki nesnelere etkileşime girdiği, artırılmış gerçeklik ve artırılmış sanallığın bir karışımıdır. Karma gerçeklik içeriğini kullanmak için bir bilgisayar ekranı olsun ya da olmasın, istenildiği zamanda ve yerden sanal aramalar yapılabilir ve önemli konular üzerinde 3D olarak etkileşimde bulunulabilir. Bu bağlamda Isparta için gül ve lavanta bahçeleri, Davraz Kayak Merkezi, Kovada Gölü Millî Parkı ve Pisidia Antiokheia Antik Kenti'nin karma gerçekliğe aktarılması önem arz etmektedir. İlave olarak Yazılı Kanyon, Gölcük Gölü, Prof. Dr. Turan Yazgan Halı, Kilim ve Etnografya Müzesi, Yalvaç Müzesi ve Süleyman Demirel Müzesi gibi ilin turistik çekicilikleri de aynı kapsamda ele alınmaya elverişlidir.

Ekoturizm alanları, kış/kayak turizm alanlarına ek olarak destinasyonun diğer turizm varlıkları da dijital ortama aktarılmalıdır. Kaleler, kiliseler, camiiler üç boyutlu hazırlanmalı ve karma gerçeklik ile turistlere sunulmalıdır. Karma gerçeklik uygulamaları gibi ürüne yönelik talebi ve çekiciliğini artıracak geliştirme faaliyetleri, tarihî eserlere etkili erişim imkânlarının artırılması için önem taşımaktadır.

## 7. Ziyaretçi Başına Elde Edilen Konaklama Gelirini Artırma

Ziyaretçi başına gelirin artırılması için bölgenin turistik çekicilikleri belirlenerek bunların turistik birer ürün hâline getirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca aşağıda detayları verilen "Turizm Türlerinin Geliştirilmesi" kapsamındaki politikalar ile de ilin turizm çeşitliliği artırılabilir ve turizm hareketliliği akılcı politikalar ile on iki aya yayılabilecektir. İlin var olan coğrafi işaretli ürünlerinin yanına yenileri eklenerek yerel ürünlerin üretimi garanti altına alınmalı ve bu ürünlerin ziyaretçilere satışı gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca ilde oluşturulacak çeşitli gastronomi, bisiklet, inanç ve kültür rotaları sayesinde bölgeye gelen ziyaretçilerin bölgede kalış süreleri uzatılmalıdır. Bu rotaların planlanması için rota planlayıcı mobil uygulamanın hazırlanması bölgede konaklamayı artırabilecektir. Bölgede turizm alt yapı eksiklerinin olması, konaklama süresini azaltan bir sorun başlıdır. Mevcut konaklama tesislerinin niteliklerinin iyileştirilmesi, glamping gibi yeni başlıklarla çeşitlendirilmesi ve güçlü biçimde denetlemesi sonucunda nitelikli konaklama imkânı geliştirilmelidir. Bu durumun bölgeye "nitelikli turist" akımı sağlamada etkili olacağı düşünülmektedir.

Bölgede turist rehberi sayısının az olduğu görülmektedir. Tarihî alanlarda rehberlik yapacak bölgeyi ve tarihini iyi bilen, bölge uzmanı turist rehberlerin sayısının artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca ekoturizm alanlarında rehberlik yapacak, ekoturizm bilgisi (özellikle endemik bitkiler gibi) olan ekoturizm rehberlerinin de sayıca artması gerekli görünmektedir.

Bölgede turistlere yönelik oluşturulacak "Isparta Card" ile turistlerin bölgede bulunan tüm turistik imkânlardan indirimli faydalanması sağlanmalıdır. Bisiklet ve yürüyüş rotalarında yerel halk tarafından hizmet verilen yeme-içme ve dinlenme alanları oluşturularak yerel halkın turizme katılımı sağlanmalıdır. Örneğin, satın alınacak Isparta Kart ile müzelere ve ekoturizm alanlarına ücretsiz ziyaretlerin yanında, bölgede bulunan restoran ve konaklama tesislerinde ve alışveriş merkezlerinde indirimler sağlanmalıdır. Bu kart fiziksel olarak satılabileceği gibi geliştirilecek bir uygulama (aplikasyon) sayesinde cep telefonu kullanılarak QR kod ve/veya NFC (Near Field Communication:

Yakın Alan İletişimi) ile kullanımı sağlanmalıdır. Bisiklet ve yürüyüş rota planlayıcı ile oluşturulan rotalar üzerinde turistlere indirimlerin sağlanacağı tesisler de önerilmelidir.

Isparta, Akdeniz ve İç Anadolu'nun geçiş güzergâhındadır. Isparta'nın yakın çevresinde Burdur, Afyonkarahisar, Konya ve Antalya illeri yer almaktadır. Bölgedeki alt yapının iyileştirilmesi ile Isparta merkezli Konya, Afyonkarahisar, Burdur ve Antalya gibi illeri kapsayan uzun bisiklet rotaları oluşturulmalı ve bölgede turistlerin daha fazla zaman geçirmeleri sağlanmalıdır. Bu sebeple bölgeye turist getiren tur operatörleri ve tur düzenleyen acenteler ile iş birliğine gidilerek turistlere bölge tur satışları teşvik edilmelidir. Bölgede yer alan havalimanlarına yapılan uçuş sayılarının artırılması ile bölge daha fazla turist çekebilecektir. Ancak uçuş sayılarının artırılması için tur operatörleri ve acenteler ile görüşmelerin yapılıp, bölge yönelik tur programlarının hazırlanılarak tanıtılmasının sağlanması gerekmektedir.

## 8. Günübürlükçilerden Elde Edilen Faydayı Artırma

Isparta, bulunduğu konum itibarıyla İç Anadolu Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi'nde daha çok günübürlük tur rotaları olacak şekilde tur rotalarına dâhil edilmelidir. Konya, Afyonkarahisar, Burdur ve Antalya kültür, bisiklet ve ekoturizm rotaları oluşturularak Isparta'nın günübürlük ziyaretçilerden elde ettiği fayda artırılmalıdır. Oluşturulan rotalar iyi bir şekilde işaretlenmeli, rota üzerinde konaklama ve bisiklet tamiri gibi hizmetlerin verildiği tesislerin sağlanması ve ayrıca e-bisiklet için şarj istasyonların kurulması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası fuarlarda ve dijital ortamlarda tanıtımlar yapılarak rotaların aktif olarak kullanımı sağlanmalıdır.

Isparta Göller Bölgesi'nde yer almaktadır. Isparta göllerinde yapılacak sportif faaliyetler belirlenerek Konya ve Antalya çıkışlı turlar ile bu potansiyelin daha etkili kullanılabilmesi düşünülmektedir. Ayrıca Isparta "Göller Ekspresi" tren rotası üzerindedir. Göller Ekspresi her gün karşılıklı olarak İzmir-Isparta arasında seferlerine devam etmektedir. Isparta'dan hareket eden Göller Ekspresi, Gümüşgün (Burdur), Denizli, Nazilli, Aydın güzergâhını izleyerek İzmir'e varmaktadır. Ayrıca Isparta-Eğirdir arasındaki demir yolunun iyileştirilerek aktif hâle getirilmesi sağlanmalı ve bu rota üzerinde özel temalı turistik tren turları düzenlenerek Isparta'nın ve yavaş şehir ünvanlı Eğirdir'in günübürlükçilerden elde ettikleri faydalar artırılmalıdır.

Özellikle yavaş şehir belgesine sahip Yalvaç ilçesinde hâlâ otantikliği ve dokusu bozulmamış bir yaşam mevcuttur. Bölgenin en önemli antik kentlerden birine sahip olmasına rağmen, ziyaretçilerin antik kent ziyareti sonrası bölgeden ayrılması sebebiyle, bölge halkına bu hareketliliğin yeteri kadar faydasının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Yerel halkın turizmden elde edeceği faydanın artırılması, sürdürülebilir turizm için önemli bir başlıktır. Bu noktada, başta Yalvaç olmak üzere il genelinde birçok yerde tarihî dokusu korunmuş ahşap binaların mevcudiyeti bir fırsat yaratmaktadır. Bu binaların renevasyonu yapılarak ev pansiyonculuğu şeklinde işletilmesi teşvik edilmelidir. Birçoğu harap durumda olan bu evlerin il genelinde oluşturulacak bir kurtarma/yenileme programı ile restorasyonları sağlanarak turizmin hizmetine katılması sağlanmalıdır.

## 9. Gastronomi Turizminde Uluslararası Kent Markası Yaratma

Gastronomi turizmi, ziyaretçilere bir bölgenin kültürünü ve geçmişini yaşama olanağı sağlayan, yeni bir yiyecek ve içecek deneyimi yaşatmak için seyahat motivasyonu yaratan ve seyahat davranışlarının şekillenmesinde etkili olan bir turizm türüdür. Isparta gibi deniz kıyısında olmayıp ve deniz-kum-güneş turizmi gelirlerinden pay alamayan destinasyonlar için gastronomi turizmi, alternatif turizm çeşitliliğinin sağlanması için kritik düzeyde önemlidir.

Teke yöresinde yer alan Isparta, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin geçiş noktalarında yer almaktadır. Bu özellikleri Isparta'nın mutfak kültürüne yansımıştır. İlin sahip olduğu Uluborlu Banağı, Senirkent Banağı, Isparta Kabune Pilavı, Uluborlu Kıracı ve Yalvaç Hamursuzu, Caltı Sarımsağı, Senirkent Üzüm Pekmezi, Senirkent Samsa Tatlısı, Senirkent Dimrit Üzümü gibi tescilli coğrafi işaretlemeye sahip gastronomi varlıkları, bu noktada özgün ürünler yaratmaya imkân vermektedir. Bunların dışında tirit,

yoğurtlu et, yahni, çakal helvası, nokul ve sazan dolması da Isparta'ya özgü yemekler olarak bilinmektedir. Bu değerler için de hızlı bir şekilde coğrafi işaret alınması gerekmektedir. Bölgenin başlıca tanınmış ürünü olan gülün, gül lokumu, gül reçeli, gül şurubu ve gül çayı gibi ürünlerin Isparta'nın tanıtımında önemli gıda ürünleri olma potansiyeli vardır.

Gezi alanlarında bulunan hediyelik e ya satı alanlarında, ambalajlanmı yerel gastronomi ürünlerinin satı ı te vik edilmelidir. Ayrıca ilde unutulmaya yüz tutmu gastronomi ürünleri belirlenmeli, il gas tronomi envanteri çıkarılmalı ve turizme kazandırılmalıdır. Bu alanda bireysel olarak ya da üniversiteleri n yapmı oldukları çalı malar mevcut olmakla birlikte tüm bu çalı maların il Turizm Tanıtım ve Geli ti rme Kurulu tarafından yeniden ele alınmalı ve olu turulacak bir strateji kapsamında uygulamaya konul malıdır. Bölgeye özgü gastronomi değerlerinin yer aldığı bir mutfak müzesinin kurulması bu noktada önerilebilir. Bu bağlamda kurulacak mutfak müzesinin yerel mimariye uygun olması, müze içerisinde bölgeye özgü araç-gereç, malzeme ve pi irme teknikleriyle ziyaretçilerin katılabileceği gastronomi atöl yelerinin olu turulması önem arz etmektedir. Böylelikle ziyaretçilerin bölgeye özgü yemekleri yapması sağlanarak ve z iyaretçilere eğitimler verilerek ziyaretçilerin deneyimi zenginle tirilebilecek, bu duru m ziyaretçi ba ına harcamayı ve destinasyonda geceleme yi de olumlu etkileyebilecektir.

Bölgeye ait yemekler daha çok keçi ve dana gibi hayvansal kaynaklıdır. Türkiye'nin diğer bölgeleri göz önüne alındığında sebze yemekleri ve çorbalar, Isparta'nın önemli yemekleri arasında pek fazla yer bulmamıştır. Isparta'nın yöresel çorbaları Bulgur Çorbası, Etli Çorba, Oğmaç Çorbası, Topalak Çorbası, Keklik Çorbası ve Miyane Çorbası olarak sayılabilir. Bu ürünlerin de yerel restoran menülerinde yer alması sağlanmalıdır. Diğer taraftan yerel restoranlarda yerel yemeklere az yer verilmesi, Isparta'nın gastronomi turizminde aşılması gereken bir sorun başlığı durumundadır.

Seyahat acentelerinin paket turlarında ziyaretçileri bölgedeki yerel yemeklere yer veren restoranlara yönlendirmeleri için çalışmalar yapılarak bölgedeki restoranların yerel yemekleri menülerine dâhil etmesi sağlanmalıdır. Bu noktada, yöreye özgü gastronomi ürünlerinin orijinal reçeteleri hazırlanmalı ve bu reçetelerle hazırlanmış ürün sunumları teşvik edilmelidir. Isparta'nın sahip olduğu tabiat parkları göz önünde bulundurularak, tabiat parklarını gezen ziyaretçilerin tatmin düzeyini artırmak için yöreye özgü yeme-içme imkânlarının olduğu tesislerin tabiat parklarının içerisinde veya çevresinde de kurulması önerilmektedir.

Isparta'nın tanıtımı için katılım sağlanan fuarlarda, Isparta yemeklerinin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bununla ilişkili olarak Isparta Gül Fuarı Festivali'yle eş zamanlı olarak ana maddesi gül olan yiyecek ve içeceklerin tanıtıldığı, etkili ve ses getirici bir festivalin düzenlenmesi önerilmektedir.

Isparta'nın mutfak kültürü tanıtımında, diğer turizm ürünlerinde olduğu gibi sosyal medya ve dijital araçlar etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Çevre iller ile ortak bir şekilde gastronomi temalı rotalar oluşturulmalı, bu noktada Burdur, Antalya, Konya ve Afyonkarahisar'ın yer aldığı gastronomi temalı rotalar oluşturulmalı ve tur operatörleri ile anlaşmalar sağlanarak bu rotanın aktif bir şekilde kullanımı sağlanmalıdır. Hem gastronomi festivallerine hem de gastronomi rotalarına ünlü şefler, gezi ve mutfak yazarları davet edilmeli ve ağırlanmalıdır. Ayrıca Isparta'da "slow food" konseptine uygun ürün ve üretim noktaları belirlenmeli ve bu kapsamda yerel convivium örgütlenmesine yönelik girişimlere başlanmalıdır.

## 10. Kültür Turizmini Geliştirme

Tarihî geçmişiyle Isparta zengin bir kültürel mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Bozanönü köyü yakınlarında bulunan Kapalıin Mağarası'ndaki kalıntılar Üst Paleolitik döneme (MÖ 35000-10000) tarihlenmiştir. Bu kalıntılar Isparta'nın çok eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamaktadır. İldeki önemli kültürel varlıklardan biri, Büyük İskender'in komutanı olan Selevkoslar tarafından MÖ 285 yılında kurulmuş, Helenistik dönemin Anadolu'daki başkenti olan Pisidia Antiokheia Antik Kenti'dir. Antik kenti önemli kılan yakınlarında bulunan ve antik kenti tepeden gören Ay Tanrısı (MEN) Tapınağı'dır. Kazıları devam eden Ay Tanrısı (MEN) Tapınağı, dönemin pagan geleneğinin sürdürüldüğü en önemli antik alanlardan biridir. Burası ilçe merkezine çok yakın olmasına rağmen

ulaşım zorlu ve meşakktlidir. Burada yapılan kazıların güçlendirilerek 12 aya yayılması ve hızlandırılması ve bölge ulaşım yolunun asfaltlanarak bölgeye gelen turistlerin burayı ziyareti sağlanmalıdır.

Antik kentten çıkarılan eserler Yalvaç Müzesi'nde sergilenmektedir ve müze ziyaretçilerin ilgisi çekmektedir. Benzer şekilde antik kentteki Aziz Paul Kilisesi'ne her yıl yabancı ziyaretçiler gelerek ayın düzenlemektedir. "Her eser bulunduğu yeri temsil etmektedir ve bulunduğu yerde güzeldir." anlayışı ile Yalvaç ilçesindeki mevcut müzeye ek olarak modern ve daha büyük bir kültür müzesi kurulmalıdır ve bölgede çıkarılan buluntular burada sergilenmelidir. Ayrıca müze içerisinde dijital teknolojilerden yararlanılarak geçmiş canlandırılmalıdır. Isparta'daki antik kent, höyükler, ören yerleri, camiiler, kiliseler, tarihî evler, kale ve türbeler kültürel mirasın örnekleridir. Ancak Isparta'daki kültürel varlıkların UNESCO listesinde olmaması en büyük eksikliklerden biridir. Bölgedeki başta Pisidia Antiokheia Antik Kenti olmak üzere, kültürel ve doğal varlıkların UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesi'nde yer almasına yönelik çabaların artırılması gerekmektedir.

Isparta'nın SOKÜM varlıklarından olan âşıklık geleneği, tören keşkeği geleneği, semah ve nevrüz, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Temsil Listesi'ne alınmıştır. Bunların dışında Isparta'daki mâni söyleme geleneği, kız kaçırma oyunu, diş hedieği, deve oyunu, yağmur duası törenleri, oya sanatı, keçecilik, halı dokuma geleneği, bakırcılık ve güreş gibi SOKÜM varlıkları da kültür turizmi potansiyeli olan varlıklardır. Bu varlıklar somut miras ile harmanlanarak zenginleştirilmiş kültür turizmi rotaları oluşturulmalıdır. Tarihî Isparta Evleri de bu bağlamda değerlendirilmeli, bu evlerinin replikaları ile binalar inşa edilerek SOKÜM varlıklarının ziyaretçilere deneyimsel turizm kapsamında sunulması sağlanmalıdır.

Kentin kültürel ve tarihî yerlerinin ziyareti için "Aziz Paul Yolu" gibi farklı yürüyüş ve bisiklet rotaları hazırlanarak ulusal/uluslararası gezi kitaplarına eklemesi sağlanmalıdır. Bu rotalar ayrıca uluslararası kullanılan mobil uygulamalar ve rota planlayıcılarına dâhil edilmelidir.

Kültür turizminde bölgeye uygun tematik rotaların oluşturulması gerekmektedir. Seyahat acenteleri ile görüşülerek özellikle Antalya ve Pamukkale bölgelerine gelen kültür turistlerinin Isparta kültür rotalarına da yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu noktada ildeki konaklama tesis sayılarının artırılması ve oluşturulan rotalar üzerinde turistlere hizmet verecek alt yapının (su, kanalizasyon, güvenlik, sağlık hizmetleri, e-bisikletler için şarj alanları gibi) geliştirilmesi önemlidir. Kültür rotalarının potansiyelinin etkili biçimde kullanılması için rotalar ile ilgili bisiklet yarışı gibi farklı tematik turizm etkinliklerinin bütünleşmesi sağlanabilir. Ayrıca tarihî eserler artırılmış gerçekliğe aktarılarak ziyaretçilerin geçmişini alanda deneyimlemesi sağlanmalıdır. Böylelikle ziyaretçi deneyimi zenginleşerek ağızdan ağıza olumlu iletişim ile ziyaretçiler bölgenin reklamını yapıp çevresine tavsiye edebilir.

Kültür turistleri için kent kimliği önemli bir çekicilik unsurudur. Bundan dolayı Isparta'daki yerel (geleneksel) evlerde ikamet edenlerin evlerini restore etmeleri için destek ve teşvikler sağlanmalıdır. Isparta'da boş duran ve restore edilmeyen yapıların kullanarak-koruma yöntemi ile işlevselliği sağlanmalıdır. Bu binalar geleneksel el sanatlarının yapıldığı, sergilendiği ve satıldığı alanlar olarak kullanılabilir. Bölgedeki höyükler ve antik kentlerden turizmde kullanılacak olanların belirlenmesi, gerekli kazı çalışmalarının yapılması ve ulaşımın sağlanması ile bölge sahip olduğu kültürel değerleri turizmde kullanabilecektir. Turistlerin gelmesi beklenmeden Isparta'ya gerekli yatırımlar ve çalışmalar yapılarak Isparta, kaliteli bir kültür turizmi merkezi hâline getirilebilir. Yabancı turist çekmek için şehrin kültürel dokusunun korunduğu ve geleneklerin yaşatıldığı "kültür köyleri" projeleri yapılabilir. Bu kültür köyleri için kültür turizmi paketleri hazırlanmalı ve yurt dışında tanıtım yapılmalıdır.

## 11. İnanç Turizmini Geliştirme

Isparta, farklı inanç gruplarına hizmet edebilen Aziz Paul Kilisesi, Aya Stefanos, Aya Payana (Baniya), Aya Ishotya, Aya Yorga Kilisesi, Ulu Camii, Hızırbey Camiisi, Mimar Sinan Camiisi gibi değerleriyle

zengin bir inanç turizmi alt yapısına sahiptir. Yalvaç ilçesindeki Aziz Paul Kilisesi bu yapılar arasında en önemli olanıdır. Hristiyanların ilk kiliselerinden biri olduğu rivayet edilen bu kilisede Aziz Paul'un ilk vaazını vermesi ve İncil'de bu yerden bahsedilmiş olması Aziz Paul Kilisesi'nin önemini artırmaktadır. Aziz Paul Kilisesi'nin yer aldığı Pisidia Kenti, Hristiyanlığın temellerinin atıldığı ve dünyaya yayıldığı bir yer olarak Hristiyanlar için ikinci bir hac merkezi olarak kabul edilmiştir. Aziz Paul Kilisesi'ne ibadet için her yıl yüzlerce ziyaretçi gelmektedir ve ayinler yapılmaktadır. Yalvaç'ta bulunan türbeler, camiiler ve kaya mezarları ile beraber Yalvaç ilçesinin inanç turizmi bağlamında ön plana çıkarılması önerilmektedir.

Antik Pisidia, çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere kadar birçok dine ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin tarihi incelendiğinde İslamiyet, Musevilik ve Hristiyanlık bölgede iç içe geçmiştir. Pisidia'da yer alan Men tapınım alanı antik çağlarda birçok insanın uğrak yeri olmuştur. Pisidia'daki Aziz Paul Kilisesi ve Asi nehri kıyısında yer alan Aziz Babylos Kilisesi, Erken Hristiyanlığın ilk iki kilisesidir. Aziz Paul MS 46-48 yıllarında Antakya'dan yola çıkmış, Samandağ'dan geçmiş ve bir gemiyle Kıbrıs üzerinden Antalya'ya ulaşmıştır. Karayolu ile Yalvaç'a ulaşmış ve yolculuğuna Konya'da devam etmiş ve tekrar aynı rota üzerinden geri dönerek Antalya'ya dönmüştür. İki bin yıllık geçmişi ile bu rota günümüzde hac rotası olarak belirlenmiştir. İnanç turizmi kapsamında bu rotanın alt yapı ve üst yapı eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Aziz Paul Kilisesi ve Aziz Paul Yürüyüş Yolu gibi Isparta'nın inanç turizmi öğeleri dünya çapında tanıtılmalı, bu noktada sosyal medya ve diğer dijital ortamlardaki çabaların artırılması gerekli görülmektedir. Bu bağlamda ünlü video içerik hazırlayıcıları ile iş birliği yapılarak inanç turizmi varlıkları için sinematik efektli B-roll videoların hazırlanması önemli görülmektedir. Yapılacak bir yarışma ile Isparta'nın inanç varlıklarını içeren, farklı dillerde sinematik efektli B-roll videoların hazırlanması ve sosyal medyaya yarışmaya katılan sinematik efektli B-roll videoların bir hashtag ile paylaşılması ve izleyicilerden oy toplanarak kazanan videonun belirlenmesi düşünülebilir. Bu noktada Isparta kongre ve fuar alt yapısının da yeterliliği düşünülerek, belli periyotlarda gerçekleşen uluslararası inanç turizmi kongresinin düzenlenmesi etkili olabilecektir.

## 12. Kış Turizmini Geliştirme

Isparta, yüksek rakımından dolayı yoğun kar yağışı alan bir destinasyon olarak kış turizmi için önemli bir potansiyele sahiptir. Isparta'da Davraz Kayak Merkezi bulunmaktadır. Davraz Dağı'nda sonbaharın sonuna kadar kayak yapılabilir. Davraz Kayak Merkezi teleksi, telesiyej ve babylift gibi donanımlara ve yeterli pist uzunluğuna sahiptir. Kayak merkezinde tele mark, snow board, tur kayağı, alp disiplini ve kuzey disiplini yapılabilir. Ancak Kayseri Erciyes Kayak Merkezi'nin kayak pistleri ve olanaklarının daha gelişmiş durumda olması Isparta'nın kış turizmi rekabetinde en büyük tehdit durumundadır. Bu tehdit, her ne kadar "kayak turu" adı ile Davraz Kayak Merkezi'nde yapılan kayak sporu ve Isparta içinde ve etrafındaki turistik destinasyonları da kapsayan tur ile azaltılmaya çalışılsa da, bu başlıktaki rekabette öne çıkmak için yeterli olamamaktadır. Bu noktada öncelikle Davraz Kayak Merkezi'nin turistik etkinlik anlamında geliştirilmesi ve Davraz Dağı'nın da kış turizmi için alt yapı ve üst yapısının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kayak merkezinin cazibesini artırmak için Davraz'a 8 kilometre mesafede ve ulaşım yolu üzerinde yer alan Çobanisa köyünde yörenin mimari özellikleri dikkate alınarak inşa edilecek küçük köy evleri ile bölge ziyaretçilerine alternatif öneriler sunulması ve bu yerleri ziyaret edenlerin kayak sporu yapmanın yanında köy kültürünü de deneyimlemelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu tür benzer projeler geliştirilerek ve desteklenerek henüz bakir olan Davraz Kayak Merkezi'nin bir bölgede sıkışmış, beton yığını tesislerle kaplanmasının önüne geçilmesi önem arz etmektedir.

Isparta Davraz Kayak Merkezi, Türkiye'nin önemli kış turizmi merkezlerinden birisi olabilme potansiyeline sahiptir. Isparta merkezine 26; Eğirdir ilçesine 30 ve Antalya il merkezine 150 kilometre uzaklıktaki kayak merkezine kara yolu ile ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. Ayrıca kayak merkezi Antalya ve Isparta havalimanlarına da oldukça yakındır. Kayak merkez çevresinin çeşitli yüksekliklerde

yapay, donmuş şelalelerinin varlığı, kızaklı geziler yapma imkânı gibi kayak dışında farklı kış macera etkinliklerin yapılmasına da elverişlidir ve Isparta kış turizmini çeşitlendirmeye imkân sunmaktadır.

### 13. Yayla / Ekoturizmi Geliştirme

Isparta, dağlık yapısının yanı sıra tarım arazilerine ve yoğun hayvancılık alanlarına ve birçok yaylaya sahiptir. Isparta'nın Kuzukulağı Yaylası, Başpınar Yaylası ve Melikler Yaylası aktif olarak kullanımdadır ve turizm alanı olarak tanımlanmıştır. Isparta bu üç yayla dışında birçok yaylaya sahiptir. Bu yaylalardan turizm amaçlı kullanım potansiyeli olanların belirlenmesi ve yöre halkına eğitim desteğinin verilmesi gerekmektedir. Turizme açılan yaylalarda geleneksel tarım, arıcılık, hayvancılık gibi faaliyetlerin terk edilmeyerek yaylaların el sanatları, kültürel mirası ve mimari dokusunun bozulmadan korunması bu noktada oldukça önemlidir. Böylece yayla turizmi, yayla alanlarında yaşayanların geleneksel tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile kültürel üretimlerinin sonu değil, tam tersine bu etkinliklerinin geliştirilmesine destek olmalıdır. İldeki yayla turizminin gelişiminde, yaylaların üçüncü yaş turizmi düşünülerek planlanıp tasarlanması, bu başlıkta ulusal bir farklılık yaratabilecektir. Bu bağlamda üçüncü yaş turizmi yapan seyahat acenteleri ile anlaşmalar yapılarak yaylarda aylık gibi sürelerde konaklama sağlanması düşünülmelidir.

Isparta, yaylalarını farklı kimliklerle konumlandırmaya çabalamalı ve başlıca yaylaları için marka yaratmaya yönelmelidir. Isparta'nın en güzel doğal güzelliklerinden biri olmasının yanında Türkiye'nin en karanlık bölgesi olma özelliğine de sahip Melikler Yaylası'nın yıldızların muhteşem şöleninin en güzel izlendiği nokta olarak astronomi meraklılarıyla buluşturmak, bu potansiyele örnek olarak verilebilir. Bu noktada doğru hedef pazar iletişimlerini kullanarak Melikler Yaylası'nda gökyüzü gözlem etkinlikleri düzenlenebilir ve bu etkinlik kapsamında gece gözlemi ve gökyüzü fotoğrafçılığı gibi cazip etkinlikler ortaya konulabilir.

Isparta'daki çiftlik arazilerinde yoğun olarak lavanta, gül, elma ve kiraz yetiştirilmektedir. Çiftliklerde lavanta kesme, gül toplama, meyve ve sebze toplama, bahçe belleme, yabancı otları temizleme, yün kırma, ata binme ve çiftlik hayvanlarını besleme gibi aktiviteler yapılabilir.

Isparta, kırsal turizm bakımından kiraz toplama, gül toplama ve lavanta yağı çıkarma gibi aktiviteleri ile son yıllarda özellikle Uzakdoğu ülkelerden turist çekmeye başlamıştır. En güzel örnek olarak "Kuyucak Lavanta Kokulu Köy" projesi gösterilebilir. Bununla birlikte Kuyucak köyünün mevcut otantik yapısı korunmalı ve lavantadan yapılan parfüm, kolonya, lavanta kremi vb. malzemelerin satışına devam edilmelidir. Son dönemlerde köyün kirliliği ile ilgili yorum sitelerinde yapılan olumsuz yorumlar dikkate alınarak hijyen ve temizlik koşullarına azami dikkat gösterilmelidir. Ayrıca mevcut otantik yapının yanında, ticari amaçlı olarak getirilen ve yöreye uymayan uygulamaların (örneğin deve getirilerek turistlere ücret karşılığında kiralanması gibi) önüne geçilmelidir. Isparta'daki çiftliklerden turizm amaçlı kullanılacaklar belirlenmeli, temalı çiftlik turizmi paketleri oluşturulmalı, bu turlar uluslararası platformlarda tanıtılmalı ve özellikle Uzakdoğu ülkeleri ile çalışan seyahat acentelerine tanıtılmalıdır.

Isparta'nın il genelinde sahip olduğu, lavanta, gül, karanfil, zambak vb. bahçeleri sebebiyle bölgede "Çiçek/Koku Turizmi" geliştirilmeli ve bu turizm türü yerli-yabancı turistlere tanıtımı yapılarak pazarlanmalıdır. Ayrıca yine uluslararası şöhrete sahip olan, coğrafi işareti alınmış Uluborlu Kirazı'nı tanıtmak için uluslararası kiraz festivali düzenlenmelidir. Eğirdir ve Gelendost bölgesinde düzenlenen elma hasat şenlikleri ortak olarak ve daha büyük bir şekilde uluslararası olarak düzenlenmeli ve bu festivalin tanıtımı, ulusal ve uluslararası alanlarda etkili yapılmalıdır. Ayrıca Senirkent üzüm hasadı ile birlikte ev yapımı şarapçılık desteklenerek bölgede şarap turizminin oluşması sağlanmalıdır.

Hem tıbbi hem de aromatik bir bitki olan gül ve lavanta, Isparta'nın turizm bağlamında en önemli gelir kaynaklarıdır. Gül hasadı Mayıs ayında başlamaktadır ve agroturizm Temmuz ve Ağustos aylarında

lavanta hasadı ile devam etmektedir. Bu dönemlerde Isparta'ya haftalık ve günübürlük paket turlar yapılmaktadır.

Ekoturizm bağlamında Isparta ili endemik bitkilere de sahiptir. Örneğin Yazılı Kanyon Tabiat Parkı zengin bir yaban hayatına ve endemik flora-faunaya sahip, korunan bir alandır.

Isparta'da Kovada Gölü ve Kızıldağ millî parkları vardır. Isparta Gölcük Gölü, Yazılı Kanyon ve Beşpınar olmak üzere üç adet tabiat parkına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı da Isparta'dadır. Bu alanların bazılarında selfie çekim noktaları tanımlanmıştır. Millî parklar ve tabiat parklarında gerçekleştirilebilecek ekoturizm faaliyetleri belirlenmeli ve gerekli alt yapı ve üst yapı sağlanmalı ve mevcut yapı iyileştirilmelidir.

Özellikle Kızıldağ Millî Parkı içinde bulunan mavi çam ormanlarının astım hastalarına iyi geldiği ve burada yaklaşık bir hafta-on beş gün geçirenlerin bir yıl boyunca astım/KOAH krizine tutulmadıkları, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesince yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bu nedenle bu bölge yaz aylarında yerli ziyaretçilerin akınına uğramaktadır. Alanın bu özelliğinin sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası tanıtımının yapılarak bölgede sağlık turizmini artırılacağı da dikkate alınmalıdır. Bunun yapılmasından önce bu millî park bölgesi bütüncül bir plan ile ele alınarak içinde bulunan otel kapasitesi, mevcut bungalovların sayısı ve ıslahı ve çadır ve/veya karavan ile gelenlerin de ona uygun planlanmış alt yapısı hazır bölgelerde konaklayabilecekleri imkânların sağlanması gerekmektedir. Mevcut durumda millî park içinde bir adet otel mevcut olmakla birlikte bölgeye gelen yerli turistler otelin yanında bulunan bungalovları da kullanabilmektedir. Ayrıca yerli turistler beraberinde getirdikleri çadırları da bölgede kurmaktadır. Gerek otelin alt ve üst yapı eksiklikleri gerek bungalovlardaki bakımsızlık ve en önemlisi çadırları ile gelenlerin rastgele kurdukları çadırlar sebebiyle, alanın kötü bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Kış aylarında kış turizmi; ilkbahar aylarında köyler ve çiftlik alanlarında kır yürüyüşleri; sonbahar ile yaz aylarında ise ekoturizm ve tarıma dayalı agroturizm ve yayla turizmi yapılarak Isparta ilinde turizm faaliyetleri 12 aya yayılmalıdır. Isparta'da kırsal turizm için yürüme ve bisiklet rotaları belirlenmelidir. Bu rotalarda düzenli olarak her yıl uluslararası etkinlikler ve yarışmalar düzenlenmelidir. Ulusal seviyede tanınan ve Eğirdir Turizm Tanıtma ve Doğa Sporları Kulübü (ETUDOSD) tarafından düzenlenen Dedegöl Dağcılık Şenliği'nin, etkili bir organizasyon yönetimi desteği ile uluslararası seviyede tanıtımı yapılmalıdır.

Bölgedeki endemik bitkiler için envanter çalışması yapılmalı ve bunlar koruma altına alınarak endemik bitkiler turizm amaçlı kullanılmalıdır. Isparta'nın sahip olduğu göl, göletler, doğa alanlarında düzenlenebilecek etkinlikler belirlenmeli ve uygun yerlere kampçılık için alt yapı sağlanmalıdır. Dağlık alanlarda ve çiftlik bölgelerinde doğa sporları için (bisiklet, trekking) belirlenen mevcut gezi yollarının haritalarının hazırlanması, iyi bir şekilde işaretlemelerin yapılması ve turistler için dinlenme yerleri düzenlenmelidir. Ayrıca çıkarılan envanter kullanılarak alanda bilgilendirmeler yapılması (ahşap panolar) gerekmektedir. Tüm bunlar yapılırken engelli bireyler göz önünde bulundurulmalıdır. Turistik rekreasyonel faaliyetler (sportif aktiviteler, doğa gezileri, hobi bahçeleri, binicilik, dağcılık, bisiklet yolları) için kurulmuş olan tesisler iyileştirilmeli ve gerekli olan tesisler ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

## **14. Bisiklet, Dağ Bisikleti ve E-bisiklet Turizmini Geliştirme**

Isparta'da 8 adet bisiklet rotası, 23 adet trekking parkuru ve 3 adet atlı yürüyüş rotası mevcuttur. Isparta fiziki coğrafyası ve sahip olduğu değerler bağlamında bisiklet, dağ bisikleti ve e-bisiklet turizmine oldukça uygun bir ildir. Isparta'nın doğal ve kültürel varlıklarında, çeşitli zorluk seviyelerine uygun bisiklet turizmine uygun yerlerin belirlenmesi gerekmektedir. Rotaların iyi bir şekilde işaretlenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda uluslararası bisiklet rota işaretlemelerinden bölgeye uygun olanlar belirlenmeli ve rotalar uygun şekilde işaretlenmelidir. Bu amaçla önerimiz Eğirdir çevresinden başlayan rotanın Yalvaç, Aksu, Sütçüler ve Yenişarbademli'yi de kapsayacak şekilde belirlenmesidir. Bisiklet

rotaları üzerinde bisikletçilere tamir, yeme-içme ve dinlenme hizmetleri sağlayacak tesisler kurulmalıdır. Ayrıca uzun rotalar için bölgedeki kırsal alanlarda bulunan evlerin “bisiklet ve konaklama” konsepti ile bisikletçilere konaklama hizmeti sağlaması önerilebilir. Kamp kurmak isteyen bisikletçiler için uygun yerlerde kamp alanları hazırlanmalıdır. E-bisiklet rotalarında ise şarj istasyonları kurulmalıdır.

Bölgede “Göller Bisiklet Rotası” oluşturulabilir. Bu kapsamda çevre iller de dâhil olacak şekilde uzun ve kısa mesafeli olan ve Hoyran, Eğirdir ve Kovada gibi göllerden geçen bisiklet rotaları oluşturulmalıdır. Bu rotalar uluslararası bisiklet rotalarının tanıtımının yapıldığı web site ve aplikasyonlara dâhil edilmelidir. Bisiklet ile gezenler fotoğraf çekmek ve paylaşmak isteyecektir. Bunun için bisiklet rotalarında fotoğraf çekilecek alanlar belirlenmeli ve gözetleme ve seyretme alanları inşa edilmelidir. Sosyal medyada tanıtım amaçlı kullanılmak üzere hashtag açılmalı ve bisikletçilerin çektikleri fotoğrafları sosyal medyada paylaşırken bu hashtag ile paylaşması sağlanmalıdır. Hashtag ile paylaşılan fotoğraf ve videolar incelenerek, yılda bir kez en iyi bisikletçi fotoğraf ve videoları temalı bir yarışma düzenlenerek bisiklet rotalarının tanıtımı sağlanabilir.

Bisiklet, dağ bisikleti ve e-bisiklet rotalarının aktif olarak kullanılması için bir web sitesi veya mobil aplikasyon geliştirilmelidir. Web sitesine veya mobil aplikasyona girenler hazır rotaları ve rota üzerinde sağlanan hizmetleri inceleyerek, istediği bisiklet rotasını seçip GPS ile rotadan çıkmadan gezebilir. Aplikasyon ile isteyenler kendi rotalarını oluşturabilmelidir. Aplikasyon ve web site üzerinden bisiklet kiralama, konaklama rezervasyonu yapma gibi hizmetler de sağlanmalıdır.

Bisiklet turizmi için en önemli koşul, güvenlidir. Bisiklet rotalarında güvenliği sağlamak için yeni nesil teknolojilerden faydalanılmalıdır. Dağ bisikleti rotalarında dronelar ile toprak kayması vb. sorunların önceden görülmesi ve web site veya aplikasyonda hemen güncellemelerin yapılması gerekmektedir. Aplikasyon ve web sitede yer alan hava durumu gibi bisikletçileri etkileyecek bilgilerin sürekli güncel olması önem arz etmektedir. Isparta’da hazırlanan bisiklet, dağ bisikleti ve e-bisiklet rotalarında ulusal ve uluslararası yarışlar düzenlemeli veya var olan uluslararası yarışlara Isparta ev sahipliği yapmalıdır.

## 15. Çevre Odaklı Turizm ve Korunan Alanlarla İlgili Politikalar

Isparta; gölleri, yüksekliği 3000 metreyi yaklaşan dağları, yaylaları, ovaları ve akarsuları ile zengin bir coğrafi yapıya sahiptir. Isparta, sahip olduğu coğrafi yapısı, iklimi, flora ve faunası ile doğal çevre odaklı turizm için önemli bir potansiyele sahiptir. Isparta’da doğa yürüyüşü, foto safari, jeep safari, botanik turizmi, kamp ve karavan turizmi, hava ve su sporları gerçekleştirilmek mümkündür.

Kovada Gölü Millî Parkı, Eğirdir Gölü, Kasnak Meşesi Tabiat Koruma Alanı, Beyşehir Gölü’nün Şarkıkaraağaç ve Yenişarbademli ilçelerinde olan kısmı ve Çandır Baraj çevresi kuş gözlemciliği için uygun alanlardır. Bu alanlarda kuş gözlemcileri için yürüyüş ve bisiklet rotaları ile gözlem kuleleri yapılmalıdır. Ayrıca bölgede kuş gözlemciliği için farklı dillerde kitapçık hazırlanmalıdır. Kuş gözlemciliğine meraklı ziyaretçileri bölgeye çekmek için özellikle İngiltere ve Fransa ile çalışan seyahat acenteleri ile iş birliği yapılmalıdır.

Isparta’daki en önemli göller Kovada Gölü, Eğirdir Gölü ve Gölcük Krater Gölü’dür. Eğirdir Gölü yelken, sörf, jet ski, su kayağı, kürek çekme, su bisikleti, kamping gibi sportif aktivitelere uygundur. Bu aktiviteler şu an hâlihazırda Eğirdir Gölü’nün kısımlarında yapılmaktadır. Eğirdir Gölü sürekli olan rüzgârıyla yelken ve sörf sporlarına oldukça elverişlidir. Isparta’nın göllerinde yapılacak olan su sporları için alanların belirlenmesi, modern ve çevreye zarar vermeyen alt yapının sağlanması gerekmektedir. Benzer şekilde göller ve çevresinde kamp ve karavan turizmi için uygun yerler belirlenmeli ve gerekli alt yapı ve üst yapı hazırlanmalıdır. Ayrıca göl kenarlarına yapılacak yürüyüş yolları ve engellilerin de girebileceği rampalar ziyaretçilere açılmalıdır. Göllerin uygun noktalarında dürbün ile izleme ve özçekim noktaları oluşturulmalıdır.

Covid-19 salgını döneminde artan bir turizm türü glampingdir. Glamping, doğa içerisinde yüksek konfor ile tatilini geçirmek isteyenlere hitap eden bir tatil seçeneği olarak tanımlanabilir. Isparta’da yaylalar ve göller glamping turizmi için kullanılmalıdır. Bunun için içme suyu, kanalizasyon gibi alt yapının sağlanması gerekmektedir. Glamping için uygun yerler belirlenip, alt yapı sağlanarak dijital mecralarda tanıtımlar yapılmalıdır. Isparta’da endemik bitki gözlemciliği için uygun olan Kovada Gölü, Kasnak Meşesi Tabiat Koruma Alanı, Çandır Yazılı Kanyon Tabiat Koruma Alanı, Dedegöl Dağları ve Sarpdağ eteklerinde uygun yerlere glamping alanları oluşturulmalıdır.

Isparta, yoğun mağara oluşumlarının da görüldüğü bir bölgedir. Isparta’da Pınargözü Mağarası, Zindan Mağarası, Kuz Mağarası, Cıv Mağarası, Gümüş İni Mağarası ve Karataş Mağarası gibi pek çok mağara bulunmaktadır. Bu mağaralarda damlataş havuzları, şelaleler, damlataş birikimleri ve gölcükler bulunmaktadır. Tüm mağaraların turizme açılması mümkün değildir. Çünkü bazı mağaralar oluşumunu tamamlamamıştır ve turizme açılırsa zarar görecektir. Isparta’da Kadı Deliği Mağarası, Ayı İni Mağarası, Karataş Mağarası, İnönü Mağarası, Güvercinlik Mağarası ve Kapıkaya Mağarası turizme açılabilir. Bu mağaralar için alt yapı ve üst yapı oluşturulmalı ve mevcutlar iyileştirilmelidir. Isparta için bir “mağara turu” oluşturulabilir ve çevre illere gelenlere bu tur satılabilir. Oluşturulacak olan mağara turu kitapçık hâline getirilerek uluslararası mecralarda ve dijital ortamlarda tanıtılmalıdır.

Isparta’daki Dedegöl, Davraz, Akdağ, Sarpdağ gibi dağlar dağ sporları için geliştirilebilir. Bu dağlar aynı zamanda hem kış sporları hem de dağcılık faaliyetleri için uygundur. Kovada Gölü’nde ve yaylalardaki birçok akarsuda sportif olta balıkçılığı yapılabilir. Bu alanlarda botanik turizmi de yapılabilir. Bu alanlarda botanik turizmüne yönelik alt yapı hazırlanmalıdır. Alt yapı sağlanırken doğaya zarar vermeyecek şekilde rotalar belirlenmeli ve kampçılık ile entegre edilerek konaklama da sağlanmalıdır. Doğal çevre odaklı turizm geliştirmek için konularında uzman acenteler ve dernekler ile temasa geçilerek bilgilendirme ve iş birliği yapılması gerekmektedir. Kamp-karavan alanları belirlenmeli ve alt yapı (tuvalet, su vs.) yatırımları yapılmalıdır. Millî parklar ve koruma alanlarında ulusal ve uluslararası kamp etkinlikleri düzenlenmelidir.

## 16. Etkinlik Turizmini Geliştirme

Isparta’da çok çeşitli etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerden en önemlileri Gül Festivali, Lavanta Festivali, Eğirdir Elma Festivali, Eğirdir Triatlonu, Eğirdir Uluslararası Dağcılık Festivali, Davraz Kar Festivali, Antiokheia Kültür ve Sanat Festivali, Gökyüzü Gözlem Şenliği, Uluborlu Kiraz Hasadı ve Yağlı Güreş Festivali’dir. Isparta’da genel olarak kültür ve doğa temalı etkinlikler düzenlenmektedir.

Özellikle dünyaca meşhur olan Isparta Halısı’nın tanıtımı yapılmalı ve halıyı ülkemizde ve dünyada daha tanınır bir hâle getirmek için “Isparta Halı Festivali” düzenlenmelidir. Şehirde Prof. Dr. Turan Yazgan Halı ve Kilim Müzesi bulunmakla birlikte müze mevcut hâliyle gerek içerik olarak gerekse konsept olarak yeniden ele alınmalıdır. Yörede yaşayanların bile bilmediği, ziyaret etmediği bir müze konumunda olan bu yerin tanıtımı yeniden yapılarak, bölgeye gelen turistlerin müzeyi ziyaret etmeleri sağlanmalıdır.

Isparta’daki etkinlikler daha çok yaz aylarında yapılmaktadır. Turizmin 12 aya yayılması için bölgeye özgü yeni festival ve etkinliklerin hazırlanması ve etkinliklerin her mevsimde olacak şekilde planlanması gerekmektedir. Yeni etkinlikler geliştirilirken ilçelerin mevcut etkinlik durumları göz önüne alınmalı ve etkinlikler ilçelerde dengeli şekilde yapılmalıdır. Etkinliklerin içerikleri farklı kurumlardan alınan desteklerle (örneğin üniversitelerde yapılacak panel ve oturumlarla) zenginleştirilmelidir. Yeni geliştirilecek festivaller için mevcut festivallerin temaları dikkate alınmalıdır. Isparta’da daha az yapılan alışveriş ve iş temalı etkinlikler ve festivaller geliştirilebilir.

Isparta’da gerçekleştirilen etkinlikler için farklı dillere çevrilen web sitesi hazırlanmalıdır. Bu web sitesine etkinlikler için oluşturulan sosyal medya hesapları eklenmelidir. Özellikle dijital ortamlarda

tanıtım eksikliğinin olması katılımcı sayısının az olmasına neden olmaktadır. Isparta’da düzenlenen festivaller daha uzun olarak (örneğin bir hafta) programlanmalı ve festivallerden aylar önce tanıtılmalıdır. Festival döneminde kamp-karavan ve çadırlarda konaklama için alt yapı sağlanmalıdır. Ormanlık alan ve göl kenarı gibi yerlerde yapılan festival ve etkinlikler için çevreye zarar vermeden kamp ve karavan alt yapı ve üst yapısı hazırlanmalıdır. Etkinliklerin yapılabilmesi için alt yapı eksikliği, nitelikli eleman eksikliği, tanıtım eksikliği gibi sorunların ivedilikle giderilmesi önem arz etmektedir.

## 17. Kongre ve Fuar Turizmini Geliştirme

Isparta, İYAAŞ Süleyman Demirel Kongre ve Sergi Sarayı, Isparta Gökkubbe Fuar ve Kongre Merkezi, Isparta Belediyesi İTKM ve SDÜ Lütfü Çakmakçı Kültür Merkezi ile kongre ve fuar turizmi için gerekli alt yapıya sahiptir. Isparta’daki Barida Hotels ve Hilton Garden Inn Isparta otelleri de kongre ve fuar alanlarına sahiptir. Isparta’nın imkânları göz önünde bulundurulunca Isparta’nın uluslararası kongre ve fuar organizasyonlarına ev sahipliği yapabileceği söylenebilir. Ancak Isparta’da kongre pek yapılmamakta ve yılda sadece dört adet fuar yapılmaktadır. Her yıl düzenlenen Gül Fuarı ve Gül Festivali birçok yerli ve yabancı ziyaretçiyi bölgeye çekmektedir. Oysa Isparta’da havalimanının olması, Isparta’nın Antalya havalimanına yakınlığı, Isparta’nın tarihî ve doğal varlıkları, Isparta’yı kongre ve fuar turizmi bakımından çekici bir destinasyon yapmak için fazlasıyla yeterlidir.

Kongre merkezlerinin aktif olarak kullanılması Isparta’da turizmin 12 aya yayılması, uluslararası ticaretin artırılması ve ticari iş birlikleri geliştirilmesi alanında önemli rol oynayacaktır. Bundan dolayı Isparta’da çeşitli kongre ve fuar organizasyonları planlanmalı, potansiyel katılımcılar belirlenmeli, kongre ve fuar organizasyonu yapan acenteler ile iş birliği yapılmalıdır. Isparta ulusal ve uluslararası düzenlenen kongre ve fuar organizasyonlarına ev sahipliği yapmalıdır. Bu kongre ve fuarlar Isparta’nın diğer turizm varlıklarıyla karma hâlinde hazırlanarak bölgenin tanıtımı ve pazarlaması sağlanabilir. Kongre ve fuar turizminin gelecek yıllardaki artışı dikkate alınarak Isparta’da kongre ve fuar turizmi için yatırımlar yapılmalı ve bu alanda çalışacak kalifiyeli iş gücünün yetiştirilmesi için eğitimler düzenlenmelidir.

## 18. Herkes İçin Turizm Uygulamalarını Geliştirme

Ülkemizde ve dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak önceleri evlerine kapalı olarak yaşamak zorunda olan engelli bireyler, yapılan düzenlemeler sonucunda günümüzde sosyal hayata aktif bir şekilde katılabilmektedir. Özü itibarıyla “sosyal bir faaliyet” olan turizm hareketlerine engelli bireylerin de tıpkı diğerleri gibi sorunsuz bir şekilde katılmaları için yapılan çalışmalar, her geçen gün hız kazanmaktadır. Bu sayede “turizmde erişilebilirlik-herkes için turizm” kavramları her geçen gün daha da önem arz etmektedir. Temelde insan olma paydası bağlamında, herhangi bir fiziksel, ruhsal, maddi ve manevi bir engeli olsa bile bütün insanların gezme, görme, eğlenme ve dinlenme gibi faaliyetlere katılabilmelerini hedefleyen turizm çeşidi erişilebilir turizm olarak tanımlanmaktadır. Bu tür faaliyetlerin düzenlenebilmesi için birçok uluslararası kuruluş tarafından değişik açılarla hazırlanmış ve uygulanması zorunlu olan alt yapı kriterleri geliştirilmiştir. Bunun en bilineni Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından geliştirilmiş ve ortaya konulmuş olan şartlardır. Bu şartlara göre yapılan değerlendirmelerde Avrupa’da 7 şehir “erişilebilir şehir” unvanı almaya hak kazanmıştır. Benzer bir kriter listesi, Global Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) tarafından da “Destinasyonlar için önerilen performans kriterleri” adlı belgede “Herkes için erişim” başlığında dile getirilmektedir.

Yukarıdaki tüm bu bilgiler ışığında bölgeyi ziyaret edecek engelli bireyler için özel park alanlarının planlanması, iletişim kurmayı kolaylaştırmak için işaret dilinin bölgede öğreniminin teşvik edilmesi, görme engelli bireylere yönelik özel hazırlanmış alfabe ve kartlar ile iletişim kolaylıklarının sağlanması, yine cadde ve sokakların engelli bireylerin rahatlıkla yürüyebilecekleri şekilde düzenlenmesi ve işaretlenmesi, turistik çekim merkezlerine yapılacak ziyaretlerde merdiven gibi engelleri aşmak için yatay hareketli mimarinin tercih edilmesi ya da engelli asansörleri ile ulaşımın sağlanması, toplu taşımada engelli bireylerin kullanımına yönelik iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi ve konaklama

tesislerinde engelli ziyaretçilerin kullanımına imkân veren düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bunlara ilaveten bölge de bulunan restoran ve eğlence merkezlerinde belli sayıda masanın engelli bireylere hizmet verebilecek şekilde tasarlanması, Braille alfabesi ile düzenlenmiş menülerin bulundurulması, ayrıca destinasyonda ihtiyaç duyabileceği her türlü, ankesörlü telefon, danışma ofisleri ve kayıt kabul masalarının da engelli bireylerin kullanımına uygun dizayn edilmesi gerekmektedir.

## 19. Tanıtım ve Geliştirmede Etkili Turizm Yönetimi Oluşturma

Bilindik hâliyle “tanıtım” veya teknik bir ifade olarak “tutundurma”, ürün, fiyat ve dağıtım ile birlikte dört temel pazarlama stratejisinden birini oluşturmaktadır. Turizmde tanıtım ise mevcut turistik ürün ve hizmetlerin tümünü kapsayacak şekilde, destinasyonun tanıtımı veya ilgili destinasyondaki tüm paydaşların kendi ürün ve hizmetlerini tanıtmaya yönelik bağımsız tanıtım faaliyetleri şeklinde gerçekleşmektedir.

Öte yandan destinasyonda yer alan tüm paydaşlar kendi ürün ve hizmetlerini, kendi arzu ve istekleri doğrultusunda tanıtmaktadır. Türkiye Turizm Ana Planı’nda yer alan ve bütçesi sektör paydaşları ve kamu ortaklığı ile oluşturulan Türkiye Turizm ve Geliştirme Ajansı kurularak çalışmaya başlamıştır.

Bir destinasyonun etkin ve etkili bir şekilde tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesinde tüm paydaşların adil bir şekilde temsil edildiği ve alınan kararlarda etkili bir şekilde müdahale edebildiği bir üst örgütlenme modeli olan Destination Management Organisation (DMO) ya da Türkçe karşılığı olarak Destinasyon Yönetim Örgütleri (DYÖ) etkin bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Değişik yönetim ve örgütlenme biçimlerine sahip olabilen bu DYÖ’ler ulusal turizm örgütlerince alınmış ve uygulamaya konulmuş stratejik kararlar ile yüzde yüz uyum içinde kendi yöresel stratejilerini belirleyerek, buna uygun daha yerel politikalar üretip uygulamaya koyabilmektedir. Bu sebepten ötürü Isparta Turizm Master Planı’nda “etkili bir turizm yönetim kurmak” amacıyla belirlenen politikaya uygun olarak tanıtım etkinliğinin de artırılması hedeflenmiştir.

Hiç şüphesiz destinasyonların etkili tanıtımlarının yapılabilmesi için ihtiyaç duyacağı finansal kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple tanıtımından sorumlu olan DYÖ’lerin kurumsal bütçeleri mevcut kamu kaynaklarının yanında, destinasyonda bulunan paydaşların da desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Isparta’da kurulacak DYÖ model önerisinde paydaşların desteğiyle sağlanacak olan bu finansmanın, uygun bir şekilde uygulanmasına imkân sağlayacak modeller oluşturulmalıdır. Hâlihazırda Isparta İl Turizm Tanıtma ve Geliştirme Kurulu, ildeki DYÖ konumundadır. Bu sebeple Isparta Turizmi Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası aracılığıyla ifade edilen stratejik ve politik adımların başarılı bir şekilde hayata geçirilebilmesi, özellikle Isparta İl Turizm Tanıtma Geliştirme Kurulu’nun paydaş katılımlı ve etkili yönetimine büyük ölçüde bağlıdır. Bu bağlamda Kurul, DYÖ kimliği ile destinasyonun hedef ülke ve pazarlarını ortaya koyabilmeli, tanıtımda rol alan farklı üniteleri bütünlük biçimde koordine edebilmeli, etkili paydaş iletişimi ile de etkili tanıtım yapabilmelidir. Bu noktada DYÖ kimliğini taşıyan Kurul, kendi öz kaynaklarını kullanarak, sosyal medya başta olmak üzere küçük bütçeler gerektiren fakat etkili tanıtım mecraları sayılan günümüz çağdaş iletişim tekniklerini kullanılarak etkili ve hedef odaklı tanıtımlar yapılmalıdır.

## 20. Isparta Destinasyon Markası Geliştirme

Isparta için markalaşma ile ilgili projeler geliştirilmelidir. Geliştirilecek projeler ile Isparta’nın bir turizm destinasyonu olarak dünya çapında örnek bir merkez hâline gelmesi hedefine katkıda bulunmak amaçlanmalıdır. Bu bağlamda, proje kapsamında hayata geçirilecek faaliyetlerle ildeki turizm ve tanıtım alt yapısına yönelik eksiklerin ve fırsatların ortaya çıkarılması, Isparta’nın bir marka kent olarak tanıtılmasını sağlamak için Isparta algısının belirlenmesi, Isparta turizminin değer zincirindeki eksiklerin tespit edilmesi ve ideal değer zincirine ulaşmak amaçlanmalıdır. Projenin çıktuları arasında görsel ve işitsel logo, belirlenen temanın farklı alanlara uygulanması örnekleri (billboard, afiş, broşür, çanta, magnet, hediye), Isparta tanıtımının yapıldığı turist bilgilendirme merkezi olarak da faaliyet

gösteren ve Isparta'ya ilişkin ürünlerin satıldığı Isparta Store'un (havalimanı, otogar veya tur rotaları üzerinde) oluşturulması, tanıtıma yönelik influencer ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi bulunmalıdır. Isparta Store içerisinde satılan yerel ürünlere "Isparta'da Üretilmiştir" etiketinin yapılması, kentin marka değeri ve bilinirliğinin güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu ürünlerin paketlerine QR kodlar eklenerek, bu QR kodların taranması ile Isparta'nın sosyal medya hesaplarına erişim sağlanmalıdır.

Isparta denilince akla ilk gelen markalaşmış turizm değerleri Kovada Gölü Millî Parkı, Pisidia Antiokheia Antik Kenti (Aziz Paul Kilisesi), Eğirdir Gölü, Gölcük Gölü ve Davraz Kayak Merkezi'dir. Ayrıca ilde gül, lavanta, elma gibi ön plana çıkmış ürünler bulunmakta ve turistik faaliyetlerde çekicilik sunmaktadır. Ayrıca ilin yetiştirdiği en büyük değerlerden olan Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de kente yaptığı katkılar nedeniyle kentin ayrılmaz bir markası hâline gelmiştir. Atabey ilçesi, İslamköy'de kurulu bulunan Süleyman Demirel Demokrasi ve Kalkınma Müzesi ve anıt mezarı ilin diğer turistik çekiciliklerindedir. Isparta Belediyesi tarafından yapımı süren ve yakın zamanda açılması planlanan "Ahşap Müzesi" en kısa sürede hizmete alınarak tanıtımı ulusal ve uluslararası alanda yapılmalıdır. Isparta'da yayla/ekoturizm, gastronomi turizmi ve kış/kayak turizmi potansiyelinin ve marka değerinin artırılması için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Isparta'da gastronomi rotaları ile bisiklet ve trekking rotaları oluşturularak markalaştırılmalıdır. Isparta, kentin özgün değerleri ve özgün ürünlerini konu eden, en az bir veya birkaç uluslararası festival markası yaratmalıdır. Bunun yanında gastronomi, kültür, inanç, ekoturizm ve kış turizmi gibi temalarda uluslararası ve gezici nitelikteki marka değeri olan festivallerin Türkiye ayaklarına da Isparta'nın ev sahipliği yapması gerekmektedir.



İsmet İnönü Bulvarı No: 32  
06100 Emek, Ankara



Esentepe Mahallesi Büyükdere Cad.  
No: 127 Astoria AVM B Blok Kat: 4  
34394 Şişli, İstanbul